

/ 68

2003

Rs. 10/-

चांदोबा

हेलापुरीच्या एका बाळकडीत पुरुषोत्तम व रघुनाथ हे दोघे शेजारी होते. दोघेही सांखेच स्थान होते, तरी सुद्धा आपला वडेजाव मिरवण्याची प्रवृत्ती दोघांच्यामधे पुरेपूर भललेली होती.

दोन्ही भरोमघत्या भितीबलून त्यांच्यामधे खसत भास्करे होत. एकाच्या धराच्या अंगणातल्या झाडाच्या फांवा घुस-याच्या अंगणात सुकत होत्या व त्याचा पाचोळा पडायचा. तनेच त्याच्या दोघांचा निगंडबाद मुकं होई. त्यांचे भाडण बाडले की त्यांच्या बायकाही त्यांत भाग घेऊ लागत.

ही भांडणे बरीच सादायला लागली, पण एकामेही मैत्रीसाठी हात पुढे केला नाही, किंवा प्रामाण्य मित्रपणासाठी प्रमत्त केले नाहीत. त्याच वेळी दुसऱ्या मोठ्या आळीत एक घर विकायला होते. जेव्हा हे रघुनाथला कळलं, तेव्हा त्याने आपले घर सुगंधीपूरच्या एका गृहस्थाला गुपचूप विकले व ते मोठ्या आळीतले घर विकत घेतले.

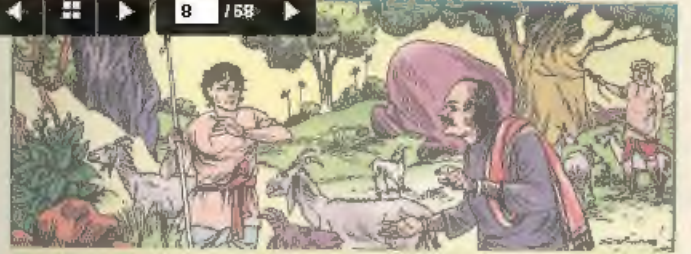
जुने घर सोडून जाताना रघुनाथने कुत्सितपणे पुरुषोत्तमला म्हटले, "आम्ही मोठ्या आळीतले एक मोठे घर घेतले आहे. त्याशिवाय, आता तिथे चांगला शेजारही आहे आम्हाला!"

"फक्त तुम्हालाच नव्हे, आम्हीही चांगला शेजार असलेल्या घरात राहिल्या जाणार आहोत," पुरुषोत्तम म्हणाला.

"असं वासं होऊं शकेल? मी घेतले ते एकच घर तर या गांवात विकण्यात होते. ते तर आम्ही वेलसंय. तू रॉम सोडून तर कुठे चालला नाहीस ना?" रघुनाथने पुन्हा तिरफसर बोलणे सुरू केले.

"आम्ही कशांना हे गांव सोडून जाऊं? बाइबदिलांच्या या घरात आम्ही आरामात राहू, तेही चांगल्या शेजाराबरोबर. तुम्हालाशेवय जे, कुणी येईल तो निश्चितच चांगला शेजारी असेल!" पुरुषोत्तमने जोपने हंसून प्रत्युत्तर केले.

-आज्ञनेय

खरा कुराप

जगज्यापुरीत जगन राहात होता. त्याला वीर व शूर असे दोन मुलगे होते. लहानपणी उकळते प्राणी तोंडावर सांडल्यामुळे वीरच्या चेहऱ्यावरची कातडी जळली होती. आता तोंडावर काळे डाग फक्त दिसत, त्यामुळे तो थोडा कुराप दिसू लागला होता. पण त्याचे मन अत्यंत निर्मळ व साफ होते. धाकट्या शूराचा स्वभाव मात्र वीरपेशां निगळा होता. त्याला आपल्या सुंदर स्थाचा फारच अभिमान होता.

एके दिवशी जगनने शेतमधे बकऱ्या नेल्या व एका जागी उभ्या केल्या. उन्हाळ्याचे दिवस होते. झाडांच्या लहान डहाळ्या तोंडून, रवांची पाने काढून, बीर बकऱ्यांना खाऊ घातत होता. शूरदेखील त्याला मदत करू लागला.

आपले दोन्ही मुलगे उन्हाळ्यावेळी आपल्या कामांत मदत करीत आहेत हे पाहून जगनला फार आनंद झाला. तो म्हणाला, "वीर, बांधावर भवंशावरच माझा चरितार्थ चालतो. मला एक गाय दान मिळाली आहे. पण तिला खाऊ आणण ती भाजून खाऊ या."

धोड्याच वेळांत वीरने ताडाची मुळे उपटवी व ती तो घेऊन आला. तोपर्यंत शूरने बातलेल्या ढलप्या एकत्र करून ती मुळे त्याने भाजायला घेतली. बापलेक एकत्र बसून ती खाणा तोच गांवाचा पुरोहित धनंजयशास्त्री तिथे येऊन पोचला.

त्याचे स्वागत करीत जगनने प्रेमाने विचारले, "अगदी योग्य वेळेवर आलात. आणखी थोडी मुळे उपटून आणू का? बरी नेता येतील ना?"

"हो तर माझ्या मनात हाच विचार होता, पण सांगायला संकोच वाटत होता, पण इतक्या फडक उन्हात मी दुसऱ्याच कामासाठी आलो होतो." शास्त्रीने सांगितलं.

"बोला, शास्त्रीजी, कोणतं काम काढतं आहेत?" जगनने आदराने विचारलं. "जगन, तुला तर माहीत आहेच की या गांवाच्या भवंशावरच माझा चरितार्थ चालतो. मला एक गाय दान मिळाली आहे. पण तिला खाऊ आणण ती भाजून खाऊ या."

नाल्याने मी तुझ्या गवताच्या धान्यांतले गवत माझ्या माईसाठी मोगतो आहे." शास्त्रीने सांगितले.

"जे हव असेल ते मागायचा आपला अधिकार आहेच. माईची देखभाल करायला जर त्रास पडत असेल तर माझ्याकडे गाय घाडून द्या, माझ्या इतर गुंताप्रमाणेच मी तिची अगदी चांगली काळजी घेईन. गवताचा भरा माझ्या मुलांपैकी एकजण तुमच्या बरी घेऊन येईन. चलावं, त्या हाराच्या सायलीत बसून जरा बोडूया." असं म्हणत जगन त्यांना झाडाकडे घेऊन गेता.

नितक्यांत ताळाची मुळी घेऊन शूरवी तिथे आला व म्हणाला, "शास्त्रीबुवा, राग मानू नका. पण तुम्हाला ठाऊक आहेच की मी एक देखणा तखण आहे. माझं लग्न केन्हाही होईन. कुणीही आपली मुलगी मला अगदी आनंदाने देईल. बीर माझ्यापेक्षा मोठा आहे. मी असं आला म्हणू नये

कीं तो कुलप आहे. पण माझा नाईलाज आहे! त्याच लग्न झाल्याशिवाय माझ्या सहाय्या विधा कुणी करणार नाही. म्हणून तुम्हीच माझ्या पायासाठी एखावं तखण सुचवा! मुलगी कशीही असली तरी चालेल."

शूरचे हे बोलणे ऐकून बीरला फार वाईट वाटले. जगनही मनातून शावर रागावला होता. पण त्याने आपली नाराजी बोलून सोडवली नाही.

ताळाची मुळी उचलत शास्त्रींनी मात्र त्याला फटकारले, "शूर, काय बोलतो आहेस तू हे? असं बोलणं अगदी चुकीच आहे. दुसऱ्याचे मन दुखावणे हे पाप आहे. आणि गुरुपरीक्षाही जास्त मोठा दोष आहे." आणि बीरच्याकडे वळून बघत त्यांनी म्हटले, "बीर, सौंदर्यापेक्षाही माणसाचा आदरुण हा फार मोठा अर्थकार आहे. तुम्हा खांगच्या स्वभावाने खूप होऊन तुम्हासाठी लग्न करायला तयार होईल अशी गुणवत्ती फक्त तुला मिळेल ही मला खात्री आहे. तू गोविंदपूरला जा आणि तिथे राहाणाऱ्या गोपीला जाऊन भेट. तुझे प्रलेंच होईल."

शास्त्रीजींच्या बोलण्यामुळे बीरच्या मनांत कुतूहल निर्माण झाले. काही दिवसांनंतर तो गोविंदपूरला गेता. गोपीच्या घराचा पत्ता गोधयला त्याला फारसा त्रास झाला नाही. गोपी कुलाचा व्यापारी होता. त्याच्या शेतीत अनेक जातीची रंगीबेरंगी पुलांची झाडे त्याने लागली होती व त्या पुलांचा तो व्यापार करीत राहिला. त्या गांवात त्याने एक छतने घर बांधले. आगळी पत्नी गंगा आणि एक मुलगी ज्योती यांच्याबरोबर तो आरामशीर आयुष्य कंठीत होता.

बैरला पाहून गोपीला कटने की तो पुन्ने खेरी करायला आला असाबा पण जेव्हा त्याला खरे

कारण समजले तेव्हा त्याने त्याचे आनंदाने स्वागत केले. आपली पत्नी व मुलगी यांच्याशी त्याची ओळख करून दिली.

थोडा वेळ खटपट करून झाल्यानंतर गोपीने बीरला सांगितले, "बेटा, बऱ्याच वर्षांपूर्वी मी चोरी करताना एकडला गेलो आणि मला तुलंगवास पडला. चोरीचा छाप कपाळावर बसला. तुम्हातून सुटल्यावर मला मदत करायला कुणी तयार होत नव्हता. मी पुकेने कळवळून जायचो. म्हणून मी पुन्हा चोरी करायचे ठरवले. मी त्याच घात चोरी केली नि पुन्हा मी एकडला गेलो. तो धर्मात्मक अतिशय भला माणूस होता, निचारी होता. त्याने मला म्हटले, "कुणीही चोर म्हणून जन्माला येत नसतो. परिस्थितीच्या कचाट्यात सांमखून तू चोरी केली असलो पाहिजेच. तुला शिक्षा आल्यामुळे कांही तुझ्यामध्ये

परिवर्तन येणार नाही. तुला पुन्हा तुलंगत हांबण्याची चूक मी करणार नाही." त्याने मला त्याच्या घरातच नोकरी दिली. जेव्हा या घटनेला दोन वर्षे होऊन गेली, आणि माझ्यात तुम्हाला झाली आहे अशी त्यांची छात्री पटली तेव्हा त्यांनी आपल्या नोकऱ्याची मुलगी गंगा हिच्याशी माझे लग्न लावून दिले. त्यानंतर आता माझी परिस्थिती चांगली सुधारलेय, तरीदेखीत माझ्या ज्योतीशी लग्न करायला गांवात कुणी तयार नाही. त्यांचं म्हणणं असं की ज्योती ही एका चोराची मुलगी आहे. असं म्हणून वर हे लोक टिंगलताली करीत म्हणतात की एखादा चोरच बांबई म्हणून पत्करायला हवा."

यावर बीरने कांही बोलण्यापूर्वीच गंगा सांगावला लागली, "माणसांचे गुण पाहण्याला इथेत, नुरात सैदर्य नव्हे. तुझ्याचदल शास्त्रीजींनी

आम्हाला सगळे काही सांगितलंय. आमच्या मुलीचं लग्न तुम्हाशी करावं अशी आमची इच्छा आहे. तुला हे मान्य आहे का?"

वीरने उत्तर दिले, "मला ठाऊक आहे की माझा चेहा बोंडाला कुरूप आहे. तुमच्या परिस्थितीचा फायदा घेऊन मी तुमच्या मुलीचे मन दुखावू शकित नाही. मी तिच्याशी लग्न करू शकणार नाही. माझा धाकटा भाऊ आहे, तो तुमच्या मुलीसाठी पोष्य आहे." आणि त्याने आपल्या पित्याला ही बातमी कळवली.

हा निरोप मिळाल्यावर जगन, त्याची पत्नी व शूर असे तिघेही गोविंदपुर्ला आले. ज्योतीला पाहिल्यानंतर मूला ती आबडली. पण जेव्हा त्याला कळलं की तिचा बाप पूर्वी एक खोर होता, तेव्हा त्याने स्पष्टच सांगितलं की त्याला हे लग्न मान्य नाही. कोणत्याही परिस्थितीत एका चोराच्या मुलीशी लग्न करायची त्याला इच्छा नव्हती.

त्याचे हे बोलणे ज्योती खालमानेने ऐकत होती. पण जेव्हा अगदी भयान झाले तेव्हा तिने शूरा एकदम ताडकन उत्तर दिले, "काय बोलता आहात तुम्ही? कायक्याचे पिल्लू आणि कोविलेचं पिल्लू, दिसायला सारखीच असतात.

फारसा फरक नसतो. पण कोविल्या अंथल्या मंजुळ त्वराने सर्वांचे मन प्रसन्न करते. आताच तुमच्याकडे वचून मला कळतं, की माणसांच्यात देखील कावळे असतात. तुमचा गोंडस चेहा पाहून कोणतीही मुलगी तुमच्याशी लग्न करायला तयार होईल असं मात्र समजू नका. तुमचे विचार गंविष्ठ आहेत, तुमचे बोलणे कडपट आहे. जर तुमचं गोंडं भाऊ तयार असतं तर मला त्यांच्याशीच लग्न करायची इच्छा आहे."

ज्योतीचे बोलणे सवनाच घटने. जगनने शूला चांगलेच सदकवले. "अरे, मुलगी पसंत नव्हती तरी जरा आपले तोंड सांभळून बोल. उचलली जीम, लावली टाळ्याला, अशी बद्दबद्द करू नकोस. ज्याला स्वतःवर आवर घालता येत नाही, तोच खरा कुरूप असतो. समजलं का?" आणि वीरकडे वळून त्याने विचारलं, "वीर, ज्योतीला तू पसंत आहेस. तुला ही सोवरिक पसंत आहे ना?"

वीरने होकारार्थी मान डोताळी. तेव्हा ज्योतीच्या व वीरच्या मातापित्यांनी दोघांना आभिर्वादि दिले.

वीर व ज्योतीचा विवाह झाला आणि दोघेही आनंदाने संसारात राहले.

माया सरोवर

16

(आकाशतः उडण्याच्या हंसांच्या रथांमून घसगसलेला मायासरोवरेवर आपघाताच्या एका जागी नरभक्षक पत्नीला गरम पाण्याच्या नौलचा हजेरात पडला. त्याने तिचा त्याच्याबरोबर अलतेत्या झाले. लोकांची माहिती संपेताली. त्यांना शोधायला सगळेकडे विचारले, तेव्हा त्यांना शिद्धराधाकाची आरोळी ऐकू आली. (न्यामंत)

शिद्धसाधकाची 'जय महाकाली' ही गर्बवा ऐकताच मायासरोवरेवर एवढाच थांबला आणि बरी घिराला गजर केलीत घाबला भयधरायला लागला. ते पाहून गणाकारी पुजाऱ्याला नवत शटने त्याच्या बरोबर आपले नरभक्षक जातीचे चारी अनुचर त्या आवाजाच्या दिशेने पुढे जाऊ लागले.

त्यावेळी मायासरोवरेवर जरा सावधानीने गणाकारीला बोलला, "तू अपल्या अनुचरांना परत बोलावून दे, त्यांचे दित आहे. ती

गर्जवा महाकालीच्या एका भक्ताची आहे. त्याच्या मंत्रघातीच्या पुढे तुमचे भागे निवासी होतील." हे शब्द ऐकून गणाकारी मोठ्याने हलला आणि म्हणाला, "नरभक्षक लोक असल्या मंत्रतंत्रांना भीत नाहीत. वनदेवाच्या कृपेने आमच्या भांजनासाठी आपणही एक व्यक्ती आम्हाला मिळणार आहे!"

गणाकारीचे बोलणे ऐकून होते न होते तोंड भागे उंच धरून पुढे जाणारे नरभक्षक लोक आढाओढा करीत दौडतच गणाकारीकडे परत

आसे आणि कांहीशा भेदरलेल्या आवाजांत म्हणाले, "पुजारीजी, आपले सर्वांचे जीव संकटांत आहेत. हत्तीद्वयद्या नरवानरावर एक यमदूत स्वार होऊन गर्जतच या वाजूला येतो आहे."

आता मायासरोवरोवरराबरोबर गणाचारी-देखील धावरला. थोड्याच अंतरावर गर्द झाडीतून हातांत शूत घेऊन नरवानराचा वेगाने पळतला या मंडळींच्या दिशेने येणारा सिद्धसाधक त्यांना विरता.

"अरे ऐका! आता आपण इथून पळून जाणांच बरेच आहेत. तुमच्यापैकी एकजण लोकोप सरदार शेरसिंहाकडे पळत जा आणि हा यमदूत इथे आल्याची माहिती त्याला द्या. जर आपण सर्वजण याच्या हातांत सापडले तर आपल्या जातीचा सर्वनाश होईल. याच्या नांवाडीतून धांपण्याचा कांहीतरी उपाय आपण तात्काळ

येोजता पाहिजे. उशीर केला तर आपले मुकडान होणे कांही टळणार नाही." सर्वांना धोक्याची सूचना देऊन म्हातारा गणाचारी पळून जाण्याच्या इराद्याने मागे वळला.

सिद्धसाधकाने "जय महाकाली" अशी पुढां जोराने गर्जना केली आणि पळून जायच्या दिचारांत असलेल्या नरमक्षक लोकांच्यासमोर येऊन त्याने त्यांना टोकले, "तुम्ही जर इथून हललात तर दुम्हाला माझ्या या नरवानराचा आहार बनवून टाकीन सांग, तुम्ही कोण आहात? आणि इथे काय करीत आहात? कांचनमाला नांवाची राजकुमारी हंतांच्या रथातून याच भागांत पडली आहे. तुमच्यापैकी कुणी तिला पाहिलंय की?"

गणाचारी किंवा त्याचे अनुयायी यांना त्याचे बोलणे कांही समजले नाही. कांहीतरी आठवायचा प्रयत्न करीत गणाचारीने बर बघितले आणि एका झाडाच्या फांदीआड लपणाऱ्या मायासरोवरोवर-एला सिद्धसाधकाच्या दिशेने खूप करीत तो म्हणाला, "आमच्या वचनेचाच आमच्या आहारासाठी एक मानव पाठवण्याची मोठीच कृपा केली आहे. हाच तो हाणूस आहे! त्याला उजकुमारीवद्दल जास्त माहिती असेल. आपण कृपा करून त्यालाच निचारून पाहा!"

तोपर्यंत सिद्धसाधक नरमक्षक लोकांना पळून जाता येऊनये म्हणून प्रयत्न करीत होता, म्हणून त्याला मायासरोवरोवर दिसला नव्हता. पण आता त्याच्याकडे बघत तो दटावून ओरडला, "अरे शिस्ताराराखा मुकुट घातणारा तो तूच का! मायासरोवरोवर आहेस? मी तर ऐकत होतं की

तू मोठ्या शक्तिशाली आहेस, पण दिसतो आहेस उगदीच धावटा! जर चौसमारखा पळून जायचा तू प्रयत्न केलास तर हा शूळ खुपसून तुला जमिनीतच गाडून टाकीन, समजतास? तेव्हा खबरदारी!"

सिद्धसाधकाचे हे उद्बट बोलणे ऐकून मायासरोवरोवर संतापला, त्याचा हातही तनयाचीच्या मुठीवरही अभावितपणे वळला; पण त्याने तग जावरून तिरस्कारयुक्त स्वराने म्हटले, "चेहरामोहता नि बोलण्याची पद्धत पाहून तू एक कपाळिक असावास असं वाटतं, तुझ्यासारख्या भेरुडांवर मी राख चालवत नसलो, तुम्ही बटवट बंद करून आपल्या नाटेने नू चालू हागा!"

"मी सिद्धसाधक आहे. महाकालीचा भक्त आहे. तुझ्याइतकाच सापभयान शत्रू पाहता सैबक बनविला आहे. राजकुमारीचा शोध घेण्यासाठी मी त्याला पाठवला आहे. त्याच्याशी तुला लढायचं आहे का? बोलवू त्याला परत मागे?" असे विचारून सिद्धसाधकाने ओरडून हाक दिली, "अरे जलवृक, तू कुठे आहेस? तुझ्या जमातीचा शत्रू मायासरोवरोवर इथे आहे. त्याच्या ताकदीची परीक्षा तूच घे!"

याला प्रत्युत्तर करीत साधकाचा सैबक जलवृक राक्षस दारूवरचा कांटेरी झुडुशाना उपटून बाजूला फेंकत, पाय आपटत येत म्हणाला, "कुठे आहे तो दुष्ट मायासरोवरोवर? मी या दगडी गंदे आत्ता त्याचा भुग करतो!"

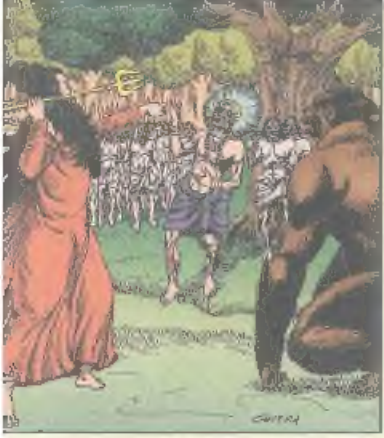
जलवृक राक्षस असं श्रीमूत जोराने पुढे जाणार होता. तेवढ्यांत एका सालवृक्षाच्या पाठीमागून मकरकेतुने आपल्या जलग्रह हत्तीला पुढे आणत

आणि जलवृकचा मार्ग अडवला. जलग्रहाने एक भीषण किकाळी मारली व तो बाजूला झाला. विजेच्या चपळाईने त्याने मार्गे सरून जलग्रहाच्या गंडस्थळावर आपल्या गदेचा प्रहार केला. मोठ्याने गर्जत मकरकेतुने त्याला धमकावले, "अरे जलवृक राक्षस! आताच मी तुला यमलोकी धाडलो बघ!" आणि त्याला तशी धमकी देऊन त्याच्या गळ्यावर नेम घरून सुरा फेंकला, पण नेम चुकल्यामुळे राक्षसाच्या खांद्याला मुऱ्याची जखम झाली.

हे दृश्य पाहून नरवानरावर बसलेला सिद्धसाधक संतापून ओरडायला लागला, "जयशील मला नंतर कांहीही म्हणू दे, पण मी आताच या मायासरोवरोवर आणि मकरकेतूची वाट लावून टाकतो." आणि त्याने असं म्हणून नरवानराला हाक मारली.

पुढच्याच क्षणी चारी बाजूंनी टाळ्या आणि

शिंद्या वाजवल्याचे आवाज ऐकू येऊ लागले. चमकून सिद्धसाधकाने मान बळवून भागे पाहिले. तेव्हा चारी दिशांनी झाडीतून वृक्षांमागून अनेक नरभक्षक तिथे येऊन पोचले. आपल्या छांबावरचा भाता हातात घेऊन सरदार शेरसिंह पुढे होऊन म्हणाला, "गणाचारी, आपल्या वनदेवाने आपल्या भोजनासाठी कितीजणांना पाठवलेय शक्ती मला आश्चर्यच वाटतंय. वा वा! आपला देव तर भक्तांची इच्छा पूर्ण करणारा कल्पवृक्ष आहे, नाही कां?"

सिद्धसाधकाने सरदार शेरसिंहाचे शब्द ऐकले त्याचे अनुयायी मोठ्या उत्साहाने पुढे येऊ लागले होते. आता आपल्या शत्रूंच्याबरोबर आयलाही प्राण संकटात पडेल ही जाणीव त्याला झाली आणि त्याने नरवानराला मकरकेतुच्याजवळ पळवत नेले.

जखमी जलग्रहाच्या डोक्यावर मकरकेतुने हात

फिचला. थोडा वेळ त्याच्या पाठीवर मकरकेतु प्रेमाने घोषटन राहिला. जलग्रह उठून उभा राहिल्यानंतर मकरकेतु त्यावर स्वार होणार होता. परंतु थोड्या अंतरावर उभा असलेल्या मायासरोवरीवराला तो म्हणाला, "मायासरोवरीवर महाराज, कृपया आपण या जलग्रहावर स्वार व्हावा हा सिद्धसाधक थोडा उतायला आहे, पण पनाचा अतिशय दिवदार आहे. वैद्यदेव व जयश्री हे दोघेही हंसांच्या रघातून लवकरच इथे येतील."

नदीच्या काठावर जे थडले ते मायासरोवरीवर-राला काडीच ठाऊक नव्हते. म्हणून मकरकेतुच्या बोलण्याचा अर्थ त्याला समजला नाही. तरीही जलग्रहावर चढून पोचला, तेवढ्या अवधीत मकरकेतुच्या हातातल्या शस्त्राने जखमी झालेला अंतर्गत राक्षस कण्ठतकण्ठत झाडाच्या डुंब्याचा आधार घेऊन उठून उभा राहिला. थोडा वेळ गेल्यानंतर त्याने सिद्धसाधकाला नीस स्वरांवर विचारले, "मालक, काय आज्ञा आहे?"

"तुमी जखम पार होत असलेस वाटत नाही. प्रथम तू तुझी गदा तर हरात घे." सिद्धसाधकाने जलवृकाला आज्ञा केली व नंतर मकरकेतुवरुन चढून त्याने विचारले, "आणि आता आणल्याला कुणापासून धोका आहे ते तुला माहिती आहे?"

"या नरभक्षकांना उगीचच बळतंय की त्यांच्या वनदेवाने आपल्याला त्यांच्या भोजनासाठी धाडलेय म्हणून तेव्हां अगोदर आपण या सर्व दुष्टांपासून आपले रक्षण करायला ठरे." मकरकेतुने तलवारीची मूठ छे पकडत म्हटले.

"मकरकेतु, तुझ्या दुष्टांची मला खरेच कौतुक वाटते. कनकाक्ष राजाच्या मुलांच्या शोध

पेऊन त्यांना राजाच्या स्वाधीन केल्याखेरीज मी किद्या जयशील आम्ही दोघेही या असल्या नरभक्षकाचा आहार बनणे परत करणार नाही. त्या रानटी लोकांना समजावून सांगायचा मी प्रयत्न करतो, पण जर त्यांनी माझ्या बोलाण्याकडे लक्ष दिले नाही, तर सिया आणि लहान मुलें सोडून बाकी सगळ्या पुरुषांना मारा व निर्दयपणे त्यांची रानांची डोक्यां कापा." सिद्धसाधकाने त्वेषाने सांगितले.

इतका वेळ डोळे वटारून पाहत असलेला गजचारी आता पुढे सरसावला आणि ओव्हत म्हणाला, "हे वनदेवा रे, भूक, भूक लागलीय! उरे माणसांनो, आमच्या देवाने तुम्हाला आमच्या राठीच धाडस आहे, तेव्हा आता तुम्ही अरण्यांतल्या वनदेवाच्या मंदिरात चला. तिथे आम्ही तुमचा नैवेद्य देवाला दाखवू आणि नंतर आम्ही तो खाऊं!"

चांबीवा

कमरेला सोंडेने विळखा घातला आणि त्याला तो हर्षेत फिरवू लागला, "आपल्या भोजनासाठी मिळालेल्या या मानवांना सोडू नका. त्यांना थाले टोंचून टोंचून बंदी बनवा!"

"जलवृक, पाहतास काय? या नरभक्षकांचा तुझ्या गदने चक्काचूर करून टाक." सिद्धसाधकाने जलवृक राक्षसाचा ललकारले.

"सिद्धसाधक महाराज की जय" असे ओरडत जलवृक राक्षसाने आपली गदा उचलली आणि तो नरभक्षक जमातीवर तुटून पडला. त्यांनीही त्याचा प्रतिकार केला. नरभक्षकांच्या बर जलवृक राक्षस घडाघड गदेचे प्रहार करित होता. आणि आपल्या भात्यांनी त्याला घायळ करण्याचा प्रयत्न नरभक्षक करीत होते व ओरडत होते. या दंगलीचा आवाज या दंगलीचा आवाज सगळ्या आरण्यात गुंजला.

जलवृक राक्षस आपल्या प्राणांचीही पर्वा न करता लढत होता. ते पाहून सिद्धसाधकाने त्याचे कौतुक करीत म्हटले, "शास्त्रास, जलवृक! तू हिमतीचा व मोठा यत्नदंड आहेस रे मी शा तुझ्या मदतीला येतो आहे." असं म्हणून त्याने

शेरसिंहाना दूर फेंकून देण्याचा आदेश दिला. आणि "महाकाळी की जय" अशी घोषणा करीत त्याने नरवानरांना नरभक्षकांच्या दिशेकडे पळवले.

क्षणार्थात दहा घोडेस्वार वेगाने दीडत तिथे येऊन थांबले व जोरात ओरडले, "थांबा! ही कनकाक्ष महाराजांची आज्ञा आहे."

घोडेस्वारांची सूचना ऐकताच सिद्धसाधक व नरभक्षक लोक लक्ष्म्याचे थांबवून त्यांच्याकडे आश्चर्याने बघतच राहिले. पण मायासरोवरेवर मात्र आपादमस्तक थस्थर कांपायला लागला व म्हणाला, "मकरकेतु, आता आपण अत्यंत जिक मायासरोवराला पोचणे योग्य होईल, नाही का?"

हे बोलणे ऐकून सिद्धसाधक रागाने डोळे कटारून म्हणाला, "अरे बुद्ध मायासरोवरेवर! तू कुठेही पळून जाणार नाहीस. जी गोष्ट तुला आपल्या हिताबद्द आहेस तसे वाटतंय, तीच गोष्ट तुझे अनर्हित करणारी ठरणार आहे. खबरदारी!" आणि हे बोलून सिद्धसाधकाने आपला शूळ मायासरोवरेवरच्या छातीवर टेंकवला.

(क्रमशः)

10

आलेख

वेताळ
कथा

स्वास्थ्याचे
रहस्य

सिद्धसाधक पक्का विद्वानां पुन्हा आलातवळ गेला, ते उतरवून त्याने ते खांपावर घेतले आणि तो स्वभावाकडे चावू लागला. तेव्हा तेव्हात वपलेला वेताळ त्याला म्हणू लागला, "राजन्, तुझे हे परिश्रम पाहून मला तुझी दया येते अग्रे." तू हे स्वतःसाठीच करतो आदेश की? इतरांसाठी? स्वतःसाठी कठोर परिश्रम करणारे मी अनेक बहादुर व कुशल वीर पाहिले आहेत. परंतु काहीकधी अशा लोकांचे मन पालटत आणि ते दयेय मिळी न होताच आपले काम अर्धवट सोडून देतात. तुझा हा वळ पाहून मला तर वाटतं की कुणासाठी दिलेला शब्द पाळण्यासाठी तू इतके कष्ट खोसतो आहेस. कुपाम्री दिलेले दान पसं नाही. त्यांचे कुपाम्री व्यक्तिला दिवनेचं

जून २००३

कचनही तितकंच वाईट! त्याचं उदाहरण म्हणून मी तुला पुष्कर व विलास यांची कथा सांगतो ती लक्षा वेऊन ऐक. त्याने तुझा थकवाही कमी होईल." अणि वेताळाने ती कहाणी सांगायला सुरवात केली.

पुष्कर दिवसभर होरमेडत करीत होता, पण त्याला पोरापुरते उत्पन्नदेखीत मिळत नव्हते. त्याची कमाई तुटपुंजी होती. आपले हे वरींदी आयुष्य बघून तो नेहमी काळजीत असे. त्याला स्वतःची चीड यायची.

एकदा एका विवाहसमारंभाच्या ठिकाणी पुष्करला काम मिळाले. बिहिरीचे पाणी रहायाने फाटायचे, सोरी पातेकी घसायची, हे काम होतं. दिवसभर पाहुणे पंढरी येत होती. येणाऱ्यांचे आगतस्थायत होत होते. स्वादिष्ट पकासांचे भोजन सर्वश्रांती तयार होत होते. जेवून जाणारा प्रत्येक पाहुणा जेवणाची स्तुती करून, तूम्हाला होऊनच जात होता, अधूनमधून पुष्करला

खायला दिले जात होते, त्यामुळे त्याला सांगितलेली कामे ती योश्या उत्साहाने व मन लावून करत होता.

आचार्यांच्या चवदार पदार्थावर खूप होऊन तो त्यांना म्हणाला, "तुम्हाला काय स्वयंपाक कितली चविष्ट आहे! तुम्हाला रोच कुठे ना कुठे कामे मिळतच असतील ना! तुम्ही मलाही तुमच्याबरोबर घेऊन जाऊ का? जे पडेन ते काम मी नीट, मन लावून करीन. मलाही रोच पोरथर, सुग्रास जेवण मिळेल, चालेत कां तुम्हाला?"

ते आचारी हंसायला लागले, "अरे, तू अन्दी भोजनभाऊ दिसतोस की रे! आम्ही तुशी ही इच्छा काही पूर्ण करू शकणार नाही. कारण आम्हाला इतकी मोठी कामे तेजरोच मिळत नाहीत. जी मिळतात तिथे आमच्यासाठी एकदोघेवण वाजून ते काम करतात. आणि बरकागासाठी जी भाणते तेथलात ना, त्यांची जिम्मेदारी असते नवरा किंवा नवरीच्या आईवडिलांची! अस रोज चारी ठाव जेवण जेवणाची तुला इच्छा आहे खरी, पण त्याच्यासाठी एखाद्या बड्या घरांत तू जन्म घ्यायला हवा होतास!"

जेव्हा पुष्करने प्रथमच ऐकल की बड्या श्रीमंत घरातून रोचच अस चमचमीत जेवण अस्तंत, तेव्हा तो आश्चर्याने थक झाला. त्याच्या आश्चर्यचकित चेहरा बघून त्या आचार्यांनी विचारले, "अजूनपर्यंत तू कुणा मोठ्या धनिकाच्या घरी काम केलेच नाहीस का? ते लोक घरांतदेखील तेरांमदीं कपडे वापरतात, मज्जु मुल्ययम बिछान्यावर झोपतात, सारी सुखे त्यांना उपभोगायला मिळतात." त्यांनी पुष्करला उदाहरणे देऊन अनेक गोष्टी सांगितल्या.

ती सर्प सुख्य पाहिती ऐकल्यानंतर पुष्करला आपले जीवन निरर्थक आहे असे वाटायला लागले. मोठा श्रीमंत माणूस होण्याची त्याला प्रबळ इच्छा झाली. काहीही करून श्रीमंत व्हायचंच असे त्याने ठरवले. गांवाबाहेर असलेल्या मठांत एक नवीन साधू जाला होता. पुष्कर त्या साधूला जाऊन भेटला व त्याने आपले दुःख त्याला सांगितले.

त्याच्या बोलण्यावर साधू हंस्तहंस्त म्हणाला, "अरे बाळा, प्रत्येक वृक्ष आपल्या ठिकाणी स्थिर उभा असतो आणि गोंड फळ देतो, नदी ही जीवनदात्री आई असते. ती छळाळत त्याच्या देशावर हिंसेने आणि लोकांना प्रयायला गोढ पाणी देते. या सृष्टीमधे प्रत्येकाचा दंग वेगवेगळा असतो. कमी वा जास्ती असले, पण तुला जे सुख वाढतंय ना, ते सुख नव्हे! जे तुला कष्ट वाढत आहेत, ते कष्टही नव्हेत. परंतु एक गोष्ट मात्र सत्य आहे. या संसाराने कष्टाशिवाय कुणासाठी काहीही मिळत नसतं, आणि त्याचं पोट भरतही नसतं. ही सारी परमेश्वराची लीला आहे."

परंतु या उद्देशाचा पुष्करवर कोहीच परिणाम झाला नाही. त्याने ग्यावपा करत साधूला विनंती केली की त्याला श्रीमंत घरांतच राखायचंय म्हणून पुढ्या जन्म श्रीमंतापरी व्हावा.

तेव्हा साधूने त्याला एक औषधी मुळी दिली आणि म्हटले, "शेजारच्या गांवातच निवास गांवाचा एक धनवंत आहे. दोन वर्षांपूर्वी त्याची पत्नी वाती. त्याचे दोन्ही मुलगा व्यापाराच्या निमित्ताने परदेशी गेले आहेत. त्याची एक नातेवाईक बहीण त्याचे घर सांभाळते. तू त्याच्याकडे जा. तुम्ही दोघांनी एकाच वेळेला ही मुळी हातांत घरील आणि एकमेकांच्या

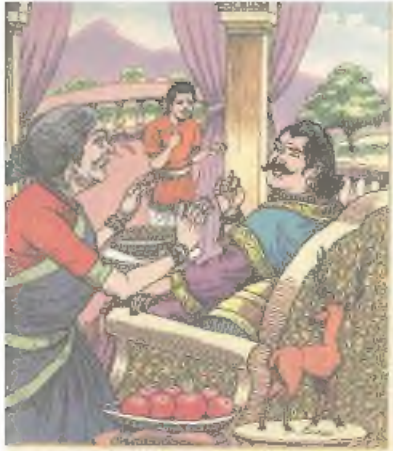

शरीरांत प्रवेश करायची इच्छा घेतील की तुमची इच्छा पूर्ण होईल. याला परकायाप्रवेश म्हणतात. दोघांच्या शरीराची अदलाबदल होईल."

"स्वामीजी, आपण म्हणता की विलास धनाढ्य आहेत, व भाग्यवान आहेत, माझ्या शरीरांत प्रवेश करायला ते राजी होतील?" पुष्करने आपली शंका व्यक्त केली.

"जरा राजी होतील. गेती काही वर्षे तो तुझ्यासारख्या माणसाच्या शोधांत आहे. पण हे टावण्यापूर्वी पूर्णपणे विचार कर, तू तरुण आहेस. तो बयस्कर आहे. या परकाया प्रवेशाचा प्रयोग करायचा म्हणजे तू तुझे वय त्याच्या स्वाधीन करतो आहेस." साधूने त्याला सावध करीत म्हटले.

"यला क्यापेक्षां सुख जास्ती महत्वाचे आहे. कारण एखाद्या कावळ्यासारखा उभा जन्म घालवण्यापेक्षां मला सद्वा महिने कां होईना, पण

हंसाभारखं ऐदीत जगता येईल." पुष्करने निश्चयी ध्वांर उतर दिले.

"बाह्यरूपावर जाऊन तू घाईगडगड करू नकोस. या जगांत कावळ्याकडून आपल्याला काय मिळालं नाही आणि हंसाकडून काय मिळालंय वाचा माणसाने पूर्णपणे विचार करूनच कोणताही निर्णय घ्यायला हवा," असं म्हणून साधुने पुष्करला पुन्हा एकदा धोक्याची सूचना दिली.

तरी पुष्करवर त्या बौतण्याचा कांहीच परिणाम जाणवला नाही. दुसऱ्याच दिवशी तो विलासला भेटायला त्याच्या गांभी नेला. त्याला भेटून पुष्करने आपला मनोदय सांगितला.

विलासने खूष होऊन म्हटलं, "मी तर तुझ्यासारख्या काणसाचीच वाट पहातो आहे. आत्तापासून माझं शरीर हे तुझं आहे आणि तुझं शरीर माझं! जोपर्यंत तुला वाटेन तोपर्यंत आपण असेच राहू."

त्यानंतर त्या औषधी मुळीच्या खाद्यावरून त्यांनी एकमेकांच्या शरीरांत प्रवेश केला. पक्काया प्रवेश झाला. तेव्हापासून पुष्कर त्या घराचा मालक झाला आणि विलास त्याचा नोकर बनला.

शरीरांत परिवर्तन झाल्यानंतर पुष्करला उत्साहाचे भले आले. मिठाई खावची तीव्र इच्छा त्याला झाली. त्याने विलासच्या वरिणीला बोलावून सांगितलं, "तई, आज मिठाई व्हा."

तिने आचार्याकडून वीस लाडू वगळे आणि पुष्करमधल्या विलासच्यासमोर ठेवून त्याला म्हटलं, "अरे पुष्कर, ज्या दिवसापासून तू इथे कमाल लागला आहेस, त्या दिवसापासून तुझे नशीब उजळले आहे बघ. तुला जितके लाडू खावचे असतील तितके खा. पण ते मातकांच्यासमोर खावचे हे खातां देव. कारण काही महिने एका आचारामुळे ते वेचून आहेत. त्या आज्ञाचे अवाध निदान होत नाही. जे त्यांना खाता येत नाही, ते नोकरांनी त्यांच्यासमोर खाईं की त्यांना जलट फार आनंद वाटतो."

पुष्करच्या शरीरांतल्या विलासने चार लाडू खाईं आणि तो म्हणायला लागला, "बाबा, आशी मिठाई कित्येक वर्षांत खाल्ली नव्हती."

विलासच्या शरीरांतल्या पुष्कर पुटपुटला, "ज्या शरीरांत मी परकाया प्रवेश केला आहे, ते शरीर मने कितीही रोमांची शिकार असलं तरी लाडू खाऊन्याशिवाय मी काही राहणार नाही." आणि त्याने दोन लाडू मरकावले.

विलासची बहीण त्याला थांबवत म्हणाली, "अरे बाबा, हे काय केसंस् तू! आता झालं ते झालं - आता नदीच्या काठपर्यंत मलाभत पायी

चालत जाऊन परत ये. येथेचुन नंदीनी तुला सांगत आतात कीं साकल्याने व्यायाम करत राहिल्याने जे कांही खायचं असेत ते तुम्ही खाऊ शकाल. पण तू तर एकदम आळशी जाहेस. जेवसा देखील पायी चालायला नाखूष असतोस. ही असली सुस्ती चांगली नाही."

दोघेही नदीकिन्यापर्यंत भराभरा चालत गेले व परतले. त्यावेळी विलासच्या रोगद्वस्त शरीरांतल्या पुष्करला एकमागून एक कटकटी निर्माण होऊ लागल्या. यापुढी भरपूर मेहनत करूनही पोटागणवाइतके गिळत नव्हते. आता डवे ते खायला मिळायलासुद्धा असून ते पचवण्यासाठी त्याच्याजवळ एकमात्र उपाय शिजत होता. ते होता व्यायाम. म्हणून तो दररोज निरनिराळ्या प्रकारचे व्यायाम करायला लागला. कांही महिने नियमितपणे व्यायाम केल्यानंतर पुष्करच्या शरीरातले रोग कमी होऊ लागले.

तिकडे पुष्करच्या शरीरांत राहणाऱ्या विलासलाही अनेक समस्यांची सामना करावा लागला. शरीरांत ताकद असूनही नोकराचे काम करण्यात त्याला बराही इच्छा नव्हती. नुसतं बसून खावं असंच त्याला वाटायचं. जसे विस जात होते, तसा विलासच्या शरीरांतला पुष्कर विलासवर जास्त काम लादू लागला व त्याच्याकडून कामे करवून घेऊ लागला. एक दिवस पुष्करमधल्या विलासने बळबळून म्हटलं, "माझ्यामुळे तू म्हायक झाला आहेस. म्हणून तू कुतूहला म्हणून तरी माझ्याशी आदराने वागायला हवंस. धत्कामला आजखीं एवढारा नोकर देव. मला आराम करू दे की!"

पुष्करने त्याची मागणी शिडकावत म्हटलं,

"मी जसं सांगितलं, तशी कामे करीत राहा. नाहीतर आपण पुन्हा आपल्या शरीरांची अदलाबदल करून टाकू आणि हवं तसं जीवन जगू!"

घरातली कामे करण्यांत ब्रास जरूर होता. पण पुष्करचे शरीर तरुण असल्यामुळे विलासला ते शरीर इतक्या लोकर तोखवची इच्छा नव्हती. एक वर्ष उलटले. एक दिवस झा दोघांना भेटायला तो साधू झाला. दोघांनीही त्याला आदराने बंदन केले आणि आपापले अनुभव सांगितले. तेव्हा साधुने पुष्करला म्हटलं, "एक वर्षभर तू विलासच्या शरीरांत राहिलास. संपत्ती जे जे सुख देते, ते सर्व तू अनुभवलंस. आता विलासचं शरीर सोडून दे आणि पुन्हा तुझ्या शरीरांत प्रवेश कर."

पुष्कर लगेच म्हणाला, "मी याला तयार आहे. पण माझी एक अट आहे. त्यानंतर मात्र विलासने मला त्याच्या घरी नोकर म्हणून ठेवला पाहिजे."

त्याचा विलासने नागजीने म्हटलं, "स्वामीजी, मी जाला जस माझ्याकडे येऊन म्हणून देवता असता, पण सध्या माझ्या शरीरात असलेलं जो पुष्कर उगरे, तो बुराण आहे. मी बराच मातक हेतों, तरीसुद्धा झाले माझ्याकडून सर्व प्रकारची कामे करवून घेतली, अनेक प्रकारांनी याने मला त्रास दिला आहे. अशा कृतघ्न माणसाला मी कशासाठी माझ्या घरांत ठेवू? ते न्यायाचं कसं होईल?"

तेव्हा साधू जरा कठोर स्वरात म्हणाला, "ते जगदी योग्य व उचित न्यायाचं होईल, एकमेकामुळे तुमच्या शारिरीक व मानसिक दोषांतून तुम्ही मुक्त झाला आहात. पुष्कर मुळीच कृतघ्न नाही." असं म्हणून साधूने त्या औषधी मुळीच्या साहाय्याने त्या दोषांना पुन्हा आपापल्या शरीरात प्रवेश करून दिला आणि त्यांना आशिर्वाद देऊन तो निघून गेला.

ही गोष्ट सांगून वेतळ राजाला म्हणाला, "राजन्, साधूच्या बोलण्यामधे ना कांही न्याय, ना कांही नैतिक मूल्य! पुष्कराला कृतघ्न नाही म्हणणे हे अयोग्य व चूक नाही कां ठरत? पुष्कर व विलास यांच्यामध्ये जी खरी समस्या उभी होती, ती सोडून, साधूने आपल्या चतुः बाणीने या समस्याला वेगळेच स्वरूप दिले, आणि

निद्राकरण केले. माझ्या शंकेचे उत्तर माहीत असूनदेखीत जा तू मीन पत्करलेस तर तुझ्या छेक्याची अनेक शकले होतील हे वधांत देव."

विक्रमार्क म्हणाला, "साधू केवळ महान शक्तीचा पूजक होता असे नव्हे, तर मानवी स्वभावाचा उत्तम ज्ञाता ही होता. त्याने पुष्करला कृतघ्न ठरवले नाही, कारण वयस्कर विलासच्या शरीरात प्रवेश केल्यानंतरच त्याच्या तऱ्हांत आले की ऐश्वर्यामी जीवन शैलीमुळे विलास अनेक रोगांची शिकार बनला होता. कोणतेही तहान्से कामदेखील करायची त्याला संवय नव्हती. व्यायामापासून तो कायमच लांब राहिला. हे जेव्हा त्याला समजले तेव्हा त्याचे तऱ्हा शरीर याच रोगांची शिकार होऊन गेले म्हणून त्याने विलासला कमला जुंमले, आपल्या शरीराबद्दल जागरूक राहण्याची व नियमितपणे व्यायाम करण्याची संवय विलासला लावली. अशा तऱ्हेने विलासची प्रकृति सुधारली. अप्रत्यक्षपणे विलासचे पुष्करने भलेच केले. म्हणून त्याला कृतघ्न ठरवणं चूक होते."

राजाचे मीनमग झाल्यामुळे वेतळ पुन्हा शकसहित राहण झाला आणि झाडावर जाऊन बसला. (वैरागी यांच्या स्वनेवरून)

भारतीय दंतकथा - १४

देवी चमत्कार!

जगन व सुकुमार हे दोघे मित्र शहरात जापला निघाले. जगनला एका आजारी नातेवाईकाला भेटायचे होते आणि सुकुमारला बाजार करायचा होता. नेहमीचा रस्ता फार लांबलचक होता. म्हणून रानांतल्या पायवाटेने जायचे ठरवले म्हणजे ते लौक्य पावले असते.

ते रान म्हणजे एके काळच्या किल्ल्याची जागा होती. एका लढाईत किल्ला जमीनदोस्त झाला होता. आंतल्या इमारतींची पडझड झाली होती. त्यात रान माजले होते आणि झाडे कुडपेही बरीच वाढलेली होती.

हे दोघे मित्र तिथून जात असताना जोराचा पाऊस पडायला लागला. त्यांनी एका पडक्या इमारतीत आश्रय घेतला. अचानक त्यांच्या समोरच एक मोडका खांब कोसळला. आणि त्यातून सोन्याच्या विटा भरलेले एक मातीचे भांडे

बाहेर आले. दोघेही आनंदित झाले. काय ही देवाची कृपा!

"याला म्हणतात नशीबा!" जगनने ते भांडे प्रथम पाहिले तेव्हा म्हटले, "आपण दोघांनी हे बांदून घेऊं आणि आपल्या भरभराटीसाठी व इतरांच्या कल्याणासाठी त्याचा उपयोग करू."

"हो तर, आपण असंच करू या," सुकुमारने दुजोरा दिला, "पण दिवसातजेही ही दौलत आपल्यासाठी घरी येऊन जाणं शक्य होणार नाही. हे भांडेही जुने आहे. उचलले तर फुटेल. आपण शहरात जाऊन येताना एक शक्यपण घेऊन येऊं आणि सोने घरी घेऊन जाऊं." त्याने सुचवले.

जगनला हा प्रस्ताव अगदी रास्त वाटला. त्यांनी ते भांडे एका पोकरात लपवले. पाऊस थांबला आणि ते दुपारपर्यंत शहरात पोचले.

जन्मनी कर्म यत्कृत्तुं भूयतां तां भक्तिं
 खनारुणांशोऽप्युपायं यच्च असे उरवत्
 जगन् आपत्त्या नातस्रगाता भेदायता भौता एण
 भूभरं पतन्त्या गतं न्यातं तं पतन्त्या
 पत्न्यापत्तं सवत्तं भौता एका प्रकृत्या न्यवृत्तं
 चयव दगाड रचनं मान्यापत्त्या भौता धान या
 १. कर्म यत्कृत्तुं भूयतां तां भक्तिं
 भोक्तुं मुक्ता पात्रत मुक्तां लोभनीयां प्रकाशं
 लो जगन्ता सध्याकाळीं भेटता
 "नृ भिजलसभ कसा इतका?" सुकुमाणा
 काय संतार बायते सुकुमा त्याने जत वाचकतय
 रांगमने ने पाहू फरक घाप शिवा इतं

‘तुझी सगळी खरेदी झाली का?’ जगनने
मोठेपणाने विचारले

जन्ता देता पेईना. तो पाईने म्हणाला कीं त्याची सगळी खेदी त्याने एकत्र नातवाईकाच्या घरी ठेवली आहे तरीदेखील सोन्याच्या विराट नय्यासाठी तो एक मोठी पैनी घेऊन आलेला होता परतीच्या वाटेवर सुरूभारने खूप उत्साही

मरायच गो व कर्न अरान न न मराय
 इवायच, ३ न भाट प्रथम साहजस, अंभु मरा
 वांदा भौठाच असायला हवा."

हा तूवा चापलव्य आहे पण यापण
 इकडेना तसेही वाणी घेऊन जे त्यावरून काही
 भाव त्यांना वाटल्यात तेही असे थोडे
 अल्पपूर्वी गंधारवा गजान एक तलाव बांधून
 हातांनी पातळ केवळ एक निवृत्त धर्म होत
 झालेला आहे पण ती पुन्हा खणून पुर्वीच्या
 तलावाएवढी प्रशस्त करून दाखुन अगमने
 यागितेन

इंन कह ह दुई कल्या' सुकुमा
महणाहा, ते किल्यापाशी आले तोपर्यंत
मध्यरात्र झाली होती तिथे गेल्यावर जनता काय
दिंगल? वर मनुष्यात काय काय शक्ती
होती।

“ह्याला म्हणतात दुर्दैव जगना गेल्या जन्मी
आम्हाला कुणाला नही फसवल अशा पणाहजे
म्हणून दैवाने आपल्याला असा प्रत्यक्षिकला
निवृत्तीने आपल्याला सोमो दाखवले आणि आम्हाला

सूक्ष्माग्ने रहल आपले दुःख ध्यस्त केलें

अपना मित्र का कैसा आदर है करने
अच्छा है। अगर आप अपने कर्म के फल
मुकाम पर ही रुक जाते हैं तो आपका काम
गोरी की तरह गणना करने के बराबर
नहीं है। एक कर्म के फल का आपका सम्बन्ध
आपका खर्च मूल्यांकन का ही मुकाम ज्ञान नहीं है।
कारण मैं आपसे नवतः

लगेत सुरुवाती तेव्हा १५१३ ते १५३३
पर्यंत

[illegible][illegible]

मन्त्रं तेनैव शक्तमाने आपने दान नगन राख
व आठ वर्षांचे मुलगे जगनच्या घरी राहू शकतील
कां, असे जगनला विचारले, जगनने आनंदाने
होकार दिला. मुकुमानने मुलें जगनजवळ ठेवली
आणि ती दोघे तीर्थयात्रेला निघून गेली.

जगन्ने मुलाची फारच चांगली काळजी घेतली. त्या मुलांना आंबे पार आवडतात असं त्यांना समजलं. "बाळांनो माझ्या मामाकडे निरनिराळ्या प्रकारच्या आवऱ्याची खूप नांदे आहेत तुम्ही पंधरापसू विचरा तिथं राहायला गेलात ना, तर तुम्हाला घमसोक आंबे खाता घेतली "मुलांना ही कल्पना फारच आवडली. ते जायला क्वल झाले जगन्ने त्यांना त्या दाढ्या गावी धाडले मगं दर असली तरी सुरक्षित होती

एका अगठवड्यानार सुकुमार व त्याची पत्नी
गाची परतले जगनला भेटून सुकुमारने त्याचे
मन पूर्वक आभार मानले आणि 'भुलाना घरी

घेऊन जातो' असे सांगितले जगनचा चेहरा गंभीर व उदासवाणा झाला. त्याने सुकुमारला आपी खुर्चीवर बसवले नि म्हटले, "अरे मित्रा, दुर्दैव मागे लागल की किती नुकसान होत व होत होतल, हे इतरपेक्षा आपल्या दोषांचाच जास्त शक्क आहे कारण शुद्ध सोन्याची पुर्वेमानेच शुद्ध माती करून दाखवली होती तरांच कोन गोहस मुलाची दैवने होत तहान माकड बनवली आहेत - पण ती माकड मात्र आहेत प्रेमळ हे एवढं नकी!"

"कस? माझ्या मुलाची माकडे झाली?" सुकुमार प्रेदरून किंचाळतच "होय ना, पण गोडगोजिरवाणी माकड आहेत रे ती, तुला वधून त्यांना नकीच खूप आनंद होईल," अस म्हणून जगनने ती माकडाची दोन्ही पिछें सुकुमार बसला होता तिथे आणली.

त्या पिछांना सुकुमारच्या पुतळ्यावरून दाणे खाव, उड्या मारयची सक्क होतीच, त्यांनी पटकन त्याच्या मांडीवर झेप घेतली. त्याने दाणे घावेत म्हणून त्याच्या डोक्यावर व ह्यातावर ती प्रेमाने बँचकारुं लागली. आधि त्यांचे आवडते खाणे न मिळाल्यामुळे अंगीच ओरडू लागली

'बघा बापावर मुलांचे किली प्रग आहा जगन कौतुकाने म्हणू लागला. सुकुमार क्षणभर स्तमित झाले त्या त्या तोंडातून शब्द फुटेना. थोड्याच वेळान त्याच्या तक्षात आल की जगन जरी एक नवरात्र संक्रांतला तरी तो मूर्ख नव्हता

सुकुमार नियटपणे घरी गेला आणि त्याने सोन्याच्या चिटा भरलेली ती गोणी प्रग जगनकडे आणली त्यातल्या सोन्यापैकी त्याने फक्त दोन सोने खर्च केले होते. त्याने अर्धा वाट्टा 'ऊतला' दिला जगनही त्याला आपल्या सामान्या गर्वा घेऊन गेला आन्याच्या झाडाखाली दोन्ही मूल गजेंत खेळत होती त्याची प्रकांगी नंधाणें होती ती नाराज होऊनच बढलाकरुं जगन माकडाच्या पिछासारखे प्रेम त्यांना व्यक्त केले नाही सुकुमार मुलांना घरी घेऊन गेला

समाधानाची गोष्ट फवदीच की जगनकडे जगन व सुकुमार यांची मैत्री अस? तरा जगन सुकुमारला काही समस्या नमोण झाल्या व जगनलाच तो विचारत असे कारण त्याला शक्क होत की त्याला थोडय मर्दगीन मिळत न (जेन कथ साहित्यावरून)

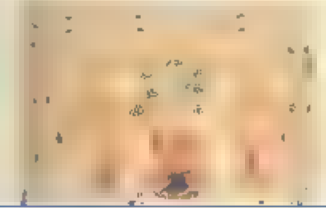
नाकाला लावायचा नाही हं!

हा सारांश भाष्य जगने न जगतान घेतला की या सारांश पत्राची व न्यातांदवील तुमच्या मतान धाणार नार्ह, किंवा हात चि बाट शिफ कर थल गुल्ली हा नमून वापरजा नाही का? हा सारांश इतर तहल सुंदर प्रतकामाचा एक अग्रिम नमून हिमाचल प्रदेशाच्या नवा या गावावरून हा सारांश आहे

अध्यापनाच्या व इतर श्रीमान स्वस्थ या सारांश प्रतकाम अग्रिम नमून

हं न्या प्रतकाम प्रतकाम केलेला हा चौकानी वर भाग त्या व ५० या गावावरून सारांश प्रतकाम या काळा, अनेक चित्रकार मूल नमून जगात मिथिल हा नमून वापरजा नाही का? हा सारांश इतर तहल सुंदर प्रतकामाचा एक अग्रिम नमून हिमाचल प्रदेशाच्या नवा या गावावरून हा सारांश आहे

अध्यापनाच्या व इतर श्रीमान स्वस्थ या सारांश प्रतकाम अग्रिम नमून

या चित्रात महामात्रातील यद्धाच देशात कृष्ण व गंधी श्रीगणेश व त्यांच्या कर्तृगिर्दी या दोन प्रतने असे विषय असत या ठाव्या शतकात वर नमून याची प्रगिनी विवी नमूनकी हिम भागनेला एक नमून हा सारांश जगने नमून हा सारांश अग्रिम नमून

अध्यापनाच्या व इतर श्रीमान स्वस्थ या सारांश प्रतकाम अग्रिम नमून

भारताची ओळख

भारताचे मांडणी व ३४ राज्यांची रचना कल्याण ने पुणे या प्रवासात होती. तिचे नाव

अ. कल्याणराणी

ब. पूर्ण एकलक्ष

क. डेक्कन कीन

द. विध्यराणी, पापेकी कोणत राव

३. 'महाजनपद' म्हणजे काय? त्याचे अर्थ काय?

अ. गोलघुमट (विजापूर)

ब. ह्यामहल (जयपूर)

क. अजिंठा लेणी (औरंगाबाद)

द. ताजमहाल आग्रा

३. फिल्मिस्टि कुटुंबाचे

अ. नवी दिल्ली व कानपूर,

ब. हैदराबाद, ड. मद्रास

या चित्रातली व्यक्ती ओळखा. एका भारतीयामोरर त्याने एक अशोड कार्य केले आहे आणि त्याच्या मुलानेही त्याचा किता मिरवला आहे

३. या चित्रात काहीतरी 'महाजनपद' म्हणजे काय? त्याचे अर्थ काय?

४. भारतीय रेल्वेचे हे १५०वे वर्ष आहे. या साजऱ्या होमान्चा समारंभाचे बोधचिन्ह आहे?

१. अणू, २. भोलू,

३. छोटे, ४. मावू

(उत्तर पुढील अंकी)

'मे' तल्या कोड्याची उत्तरे

१. शिवाल

२. गोदावरी

३. दिल्लीतल्या 'इंडिया गेट'ला समुद्रकिनारा नाही. आधुनिक इमाराती व कितारा हे परिचित हंग्र्य मुंबईच्या 'गेटवे ऑफ इंडिया' चे आहे

४. गणेशाचा हावडा गिज

५. शिमावा

६. जमशेदपूर

गणेश पुराण

शत्रुजयने चतुर्कवर्माला त्या उदराबरोबर ह्मणजे एका तहानशा घरात राहायला पाठविले व म्हणाला

तुझ्या उदरात राहून असलेल्या गणपतीच्या भक्तीला योग्य अशी त्या बाह्याच्या जातीचीच तुझ्या गृहिणी करून देती आहे. तुझी गृहिणी 'असूयश्या' म्हणजे सूर्याचीही मिच्यावर नजर पडणार नाही. अशा अन्न-पुत्रात राहावी यासाठी तुझ्या घरात उदराची मिळे आहेत! ' या शब्दान त्याने हेराळणी केली

चतुर्कवर्मा बाप धडणाला ते ऐकून बडान शांत म्हणाला 'वडिलांनी मुलाची लक्षे लावून देणे ही खरोखरच मोठी गोष्ट म्हणावयाची नाही का? त्याच्याशी त्रिचा संबंध व्हायचा उरतो, ते म्हणून पुत्राचा किता मिरवून उरतो. आपल्या हातात काहीच नसत नाही सर्व त्या पिघलल्या

गणनायकाची इच्छाच असते ना? क?

चतुर्क अंतर्मात्र ग्रंथांचे अध्ययन करीत असतां चतुर्का जवळ राहून ऐकत असे चतुर्क गणेशाची पूजा करीत तव्हा आपल्या तोंडातून ती त्याला फुले देई. चतुर्कचे पोट भरून जेवणे झाल्यावर तो देई तेच चतुर्का खात असे असा बराच काळ तोंडाला आणि गणेशा चतुर्थी आली, सर्व आपापल्या घरात राहारीटी करून लागले आणि धान्ये काढून नागले. चतुर्काने रात्रीच्या रात्री सर्व उदराना गोळाविले. उदरानी रगत श्रेष्ठ्या भिजवून सर्व धिती रगवून काढल्या. आपल्या दातानी घातावरची टाकते सोलून स्वच्छ तांदूळ तयार करून दिले

गणेश चतुर्थीच्या दिवशी उजवाडताच चतुर्कच्या सर्व भगिनी सोन्याच्या शांगरी घेऊन नदीपर्यंत पाणी घेऊन आल्या. त्यांना पाहून

१८ चतुर्कवर्माची कथा

चुलुका लगेच एका घागरीन शिंगी व ती
घणालत नदीकाठापर्यंत घेऊन गेली नंतर बाहेर
येऊन तिने नदीकडे पाहिले डोंगराएवढ्या घागरी
भरभरून जणू कांडीती ओंतीत वहत होती तिला
निगळा बोटली व ती मनात म्हणाली - "मी घागर
तर घेऊन आले परंतु ती पाण्यात कशी
बुडबुडाय? आणि ती उचलून कशी घेऊन
जाणार? मी किती अविवेकी आहे? किती
निरुपयोगी हं जीवन? नको हं अंधा कथासाला
जगायचे?" जसे मनात म्हणत शेजारच्या एका
दगडावर कमाळ आपटू लागली, तेव्हा दिव्यहर्ता
गणनायक प्रगट होऊन तिच्या पाठीवर हळूहळूपरजे
हात पिटवू लागला लगेच मापमुक्त होऊन तिने
मूक रूप गेलं व देवकन्या कन्याण किंकिणीअं
रूप तिला प्राप्त झालं ती गणपतीच्या पाया पडली

४३३. कृष्णक. तिलान्ताद्यः यन्त्रकला
मण्डपतीने तिला साक्षीबांद दिला आणि अन्यान्य
पादिला

कल्याण किंकिणी घागर होकर व वना
थावू लागली तर हस्तपादने लोक वेचण्यास
जने राहून विच्यवकडे पावू लागले - हो देव
हव्यासुदी बुवा? कोणाच्या घरी जावं आते
चवुकवनाच्या रस्त्या बहिर्नीनी व गा
किंकिणीला आपल्या सर्वात भाकटवा दिनाच्या
घरात आता पाहिले व त्या परंपराकडे वळि
मुद्दे पाहू लागल्या

शत्रुजय आपत्त्या अज्ञानामुळे म्हणून
लाजला व चक्रवर्मासा त्याच्या वर्य शत्रुगैर
राजवाढ्यात घेऊन आला

चबुकवर्माचे सर्व मोठे भाऊ आपल्या
वहिलांना पुनः पुन्हा विचार लागते
लगे अशाच एका उदराशी काही वक्तव्य
झिनेत आहे. आम्हीही हेच आपण जिवित
संज्ये असलेली याचको गवनी र गळाली

अशा मूर्ख गुलासाठीच का मी एवढा मोठा
साम्राज्य संपादन केले? अशी एक चिन्ती
शत्रुजयच्या मनात उत्पन्न झाली व ती
राज्यकारभार सोडून तपश्चर्या करण्यासाठी
अमलात विघ्न ठेवला

चलुककर्माचि सयं मंहि भाळ पराजिता ह्या
करून व परस्पराशी युद्ध करून मरण पत्वन
चलुककर्मा नको नको म्हणत असता त्यांचा
प्रजेने आपला राजा कैले

चलुकवर्माने आपली राणी दत्त ७८ ॥
किकिणीच्या तसे कल्याणी नावाचे माठ ११२२

निर्दिष्ट गंगा कल्पान किंकर्षीच्या पीडी चा
मूत्रं चान् ते पुटे चालुक्य वा नत्वे प्रसिद्ध झाले
अथ चालुक्य राजवंशाची स्थापना
महाराष्ट्रा चालुक्यवर्मा याच्या काकीदीर्घां धातापि
रा हे अनेक देवालय असलेले मोठमोठे प्राकार
व नृत्य मंचने सुंदर शहर म्हणून प्रसिद्ध झाले
विष्णू व नर कैटवस्थान म्हणून विद्वान व शक्ति
मं चालुक्य निरागस्था चालुक्य श्रव्य च
इत्यादी म्हणून संस्कृतीन पात्र जे नर चालुक्य
अर्थाद्वारे म्हणून गणपतीची पूजा होत एहिरी
मूर्त्येन चालुक्य शिवाला आणि सुंदर सभ्यमंडप
ची न कुरुचे राजाचालुक्य सामान्य प्रजा
ची न पात्र

राज्यस्य रक्षायार्थं चोर्ध्व दिशान् आपन्नं
गच्छन् वृत्तवत् आग्निं त्याज्यं राज्यं प्रज्ज्वालयन्
हन्ती चानुसूक्तकृता वाच्यां शाखां व उपशाखां
हृत्पादं गच्छन्त्याः स्त्रीणां चर्मां दशानां न्याज्यं
गज्यं च चोर्ध्वं होतुं गतं वातावरं नृगणतः राज्यं
कालावधं तत्रार्थं चालुभ्य या नाम्ने, कल्पाणी
नानातः पण्यं कल्पयन् कल्प्याणीषु चालुभ्य या
नाम मित्रं देयेत्युक्तं वैश्विचं चालुभ्य नाम्ने,
वृश्चिमेकहीलं चालुभ्य नाम्ने
अथ चालुभ्य नाम्ने, प्रसिद्धं ज्ञाते कोही काळं
नोदं चोर्ध्वं नृगणतः वदामीहै वावही प्रभिः
५०

संज्ञादिभ्यः। गोह गोही

वातापि गणपति या नैवे गणपती, क्षेत्र
यातापि नगर देशभर प्रसिद्ध झाले,
यातापि गोष्ट आहे. पावनमिश्र तावाचं
यातापि पंडित वातापि गणपतीच्या

दैवालयांतल्या मंडपात मुलांना रोज गारा घेऊन
कथा भागत असत लहानमंड्या सर्व मंडळी त्या
कथा ऐकून आनंदाने रहात असत.

समाग्रडपाच्या भित्तीवर गणपतीच्या चरित्रातील उत्तमांत्तम वखावा आधारित चित्रे काढलेली होती त्या चित्रपैकी एक चित्र दाखवून एका मुलाचे गुरुव्यांना त्या चित्राची कथा सांगायची येनवी होती

तैत्तिरीय पावनमिश्राने ती कथा सांगायला
सुखात बेगी

एका गावी सत्यशर्मा व लोभगुप्त नावाचे दोघेजण शेजारी रहात असत. लोभगुप्ताने वारं वार गाव लाभगुप्त असे होते. परंतु तो स्वभावाने इतका लोभी होता की गावकऱ्यांनी त्याला लोभगुप्त या नांवानेच हाक मारण्यास सुरुवात केली.

सन्ध्यावर्मा व लोभशुभ्र दोषे दुरागेन शक्रराज्या
देवतान् दर्शनात्ता जात असत सन्ध्यावर्मा

सत्यशर्मा यांना त्यांच्या मुलांना नमस्कार करून गणपति स्तोत्र म्हणू आणि नंतर साधाच दर्शन घेऊन फर्ते

लोभगुप्त गर्भगृहानु प्रवेश कर्तांच शंकराला मानव पाली, कोटी स्मर्यांचा लाभ करून दे.

एकदा सत्यशर्मा दर्शन करून परत जात असता आणि लोभगुप्त येत असता नदी गणपतीला म्हणाला "विजयहत्या तुझा भक्त सत्यशर्मा याला पुष्कळ पैशांची गरज आहे. त्याला काही देण योग्य होईल!"

"होय रे नदी! आज साध्याकाळी त्याच्या बरोबर एक हजार बराह पोचते करतो" विजयहत्या गणनायक म्हणाला

बाराहच्या मुली परस्परांनी बोलून असलेल्या ऐकून चकित होऊन लोभगुप्त समेत उठला आणि सत्यशर्माच्या घरी जाऊन म्हणाला "शर्मा तुला पैशांची गरज गरज आहे, म्हणून पाचशे बराह

देतो, पै. ' असे सांगून पांचशे रुपये देऊन सत्यशर्मा त्याला म्हणाला - 'सायबारा! काळच तुम्ही माही को म्हणताना नि व्याजवाचक तुम्ही दिलेले कर्ज फेडल नाही? मी धरिरीकाम करून तुम्हाला दिल पावले नाही मग आणखी हे पाचशे बरोबर काय घ्यायचे?' लोभगुप्त म्हणाला - 'तुम्हाला धनाने काय आहे का? तू हे पांचशे घे आणि भक्त साध्याकाळी तुला जी रक्कम मिळेल ती सर्व पन्ना दे म्हणजे झाले!"

सत्यशर्मा काय उत्तर द्याय म्हणून समजून असता त्याची सायबो म्हणाली - 'हजार ती रक्कम तर घ्या! तिकडे हाणारी बाराह बराह बरोबर वेळ वाट पहात बसली आहेत

सत्यशर्माच्या मुलांचा त्यांच्या वडलांचा किमतीचे दागिने मुलांच्या अंगावर घातून गडबड असून हट्ट धरता होता.

सत्यशर्मा लोभगुप्ताला म्हणाला - 'मायकेत मला जी रक्कम मिळेल द्यायला मला प्रकाश होऊन नाही, फक्त मिळण्याची चिन्हे मुळी नाहीत.' असे म्हणत मागे पुढे करीत लोभगुप्त म्हणाला 'ते सर्व सोड आपण पाचशे मी आण घेतो आहे, तू नंतर देण पाहिले आहेच घेण्याची गरज नाही' असे म्हणत त्याने पांचशे बराहचा बोंबक साध्याकाळ हातात ठेवून

सत्यशर्मा सत्यप्रतिज्ञा भरून लोभशर्मांना खात्री होती.

साध्याकाळ बहायची वेळ झाली एव

गयापासून कोसून बकसे किती बराह मिळणार याद्वारे त्याने कल्पना हातात आणून घेतली. त्याने गेला आणि गणपतीची सोड घेऊन बाराह म्हणाला 'कायरे विजयहत्या! मयसमान एक हजार बराह दे की आनन' लोभगुप्त असता त्याचा हात सोडल्याच्या आनन आनन आणि काढण्याचा यत्न केला तो वेळीच 'बराह' जास्तच घडू अडकला हा नदीवर साध्याकाळी लोभगुप्त कणूक विजयहत्याची मुली म्हणाली 'तू बाराह घ्यायला एक हजार बराह आणण्या लवकर आणण्यासाठी' त्याने त्याला 'तुम्हाला' साध्याकाळ दुसऱ्या हाताने कपाळ फोडीत सांगत 'देवा हा अन्याय आहे पांचशे मी पत्न्याच दिले आहेत मा' 'असे म्हणजे पांचशे देऊन एक हजार

काढण्याचा तुम्हा विचार होता तर! फुकटात पाचशे घेऊन घेऊन घ्या' हाय ना पापाच प्रायश्चित म्हणून तू पा पाचशे बराहच्यतिरिक्त सत्यशर्माचा पाचशे बराह दे आणि त्याच्या मुलीचे लग्न तू स्वतःच्या घरचे समजून त्याला लग्णाला सर्व खर्च दे' असा गर्भशस्त्र मूर्ततून लोभगुप्ताला ऐकू आला

लोभगुप्ताने आपल्या घरच्या लोकाना बोलाविले आणि सत्यशर्मांना बाकीचे पांचशे बराह देकविले नंतर कर्ज फिटल्याचे सांगून सत्यशर्माच्या मुलीचे लग्न करून देण्याचे वचन दिले. एवढे साध्याकाळ त्याचा हास सुटला

लोभी माणसाचा कामाली शिक्षा झाली, म्हणून माधम बर्चा झाली.

लोभगुप्ताने सत्यशर्माच्या मुलीचे लग्न स्वतःच्या मुलीच्या लग्नानेच थाटामाटाने करून दिले

तथापासून लोभगुप्ताने आपली लोभी वृत्ती सोडली आणि अन्यायाने संपादिलेली मिळकत धर्मकार्यासाठी खर्च केली. तो विघ्नहर्त्या गणपतीचा भक्त झाला आणि सदाचारी म्हणून प्रसिद्ध झाला.

हे गोष्ट सगळ्या पावनपित्रने गणपतीचा प्रसाद आणून सर्व मुलांना वाटला. मुलानी प्रसाद तोडता दाकला आणि हसत खेळत त्या घरी निघून गेली. आणखी एके दिवशी सायकाळी एका मुलीने आणखी एक चित्र दाखवून त्याची गोष्ट सांगायला विनंती केली. पावनपित्र गोष्ट सांगू लागले.

कल्याणी नगरीत कलहकंठी नावाची एक श्रीमंत बाई राहान असे. सुनेने माहेरून सोन्याचे पुष्कळ दागिने आणले नाहीत म्हणून ती सुनला बेळींजवेळी टोचून बोले आणि शोचरी तिला निर्दयपणे तिने माहेरी पाठवून दिले.

कलहकंठी हे तिला मांव मिळाले असूनही त्या श्रीमंत कलहकंठी सासूची सून सौदाभिनी दुःखाचा डोंगर डोक्यावर घेऊन आपल्या माहेरी निघाली. परंतु वाट चुकून ती एका जंगलात गेली. मुकेने तिचा जीव कासाचीस झाला आणि बंशुस

होऊन ती एका कनवाच्या झाडाखाली पडली. अशाप्रमाणे गेली तरी त्याचा काय फायदा झाला. तिच्या लक्षासाठीच तिच्या बहिनानी फार मोठे कर्ज करून ठेवले होते. मग त्याचशी दारिद्र्य केलून आणणारी म्हणून त्या अणघातक व त्या आतले पत्करले. असा विचार ती प्रसन्न करून घेतली. झाडावरून एक कवठ गळून पडले आणि ती फुलली होती. तेथपर्यंत तिचा हात पोचेल अशा तऱ्हेने येऊन थांबले. ते घेऊन सौदाभिनी अल्प वसती असल्या जमीन हादरली आणि एक हस्त उगवून घेऊन घेत असलेला तिला दिसला.

सौदाभिनीच्या मनात अज्ञानापासूनच गणपतीवर फार भक्ती होती. ती तिच्या भक्तीच्या कारणाने तिच्या पायाखाली पडून ती तिच्या आत्महत्येसाठी तयार झाली. ती तिच्या सापोरी गेली, परंतु ती एकदम जागृत झाली. त्या क्षणात

होणारे सौदाभिनीच्या वानतले कवठ गळून पडले. ती तिच्या पायाखाली पडून ती तिच्या आत्महत्येसाठी तयार झाली. ती तिच्या सापोरी गेली, परंतु ती एकदम जागृत झाली. त्या क्षणात

जून २००२ ५६ चंद्राचा

राजाची कृपा

कनकांगीचा राजा कमलाकर कमलगुणाचा व तोच तो होता. त्याच्या दरबारात राजे-मंत्रिणांच्या वैफली होत, विद्वानांची चर्चासत्रे प्रचारात आणत. कधीकधी वेळ पातळून राजा गजस्थानावरून जंगलात फिरायला जात असे. त्याची प्रथा किनविलेच असूनही सौंदर्य व धर्माचा नाश होई.

त्या जंगलाच्या झाडीतून पुढे गेल्यानंतर एक नवान्न घातले. अशा कमलाकर त्या घातले पुढे गेले. त्या घातून मंदीर घातले. त्याच्या घातला घमघमाट त्याला जाणवत असे. तिथे जाऊन ती भाजी खावी असा त्याला मोह होत असे. त्या घातली इच्छा आवळून तो राजधानीला परत आला.

राजाच्या राज्यास मुदपाकलान्यात राजे-मंत्रिणां शोधून घेतले. त्याला ह्या तो पवार्य कवठरी मिळालेली सोय होती. पण त्या घातल्या भारतीनाच्या घमघमाट मुदलेला त्याला कधी त्याच्या वाड्यात अनुभवायला मिळाला नाही.

कमलाकरला मनात नेहमी वाढायचे, की एकदा तरी त्या छोट्या घरात जाऊन जेवायला बसत पाहिजे.

एके दिवशी त्याने दुपारीच बेस पालटून त्या घरात जायचे ठरवले. तिथे जाऊन त्याने दार ठाठवले, जेवूनच एका तरुण सुवासिनीने दार उघडले आणि विचारले 'आपण कोण आहात?'

राजाने बेधडक उत्तर दिले 'मी पळदेशी आहे. मुकेने कळवळतो आहे. काहीतरी खायला मिळेल का?'

'आताच आपची जेवणें आकली पण हरकत नाही. तुम्ही मुकेवे आहात, तेव्हा काही तरी घायला तर हवच ना जेवयला! तुम्ही अगोदर आन त्या या' त्या ब्रीजे सांगितले. तिचे नाव रत्ना होते.

राजा आत गेला व तिथल्या एका जुनार चुचीवर जाऊन बसला. बाजूलाच एका घटईवर रत्नाचा नवरा परमेश झोपला होता. रत्नाने त्याला उठवले आणि म्हटले, 'हे पाहा कुणी पळदेशी आलेला आहे. त्याला खूप भूक लागल्या आहे.'

बांग्याची भाजी करानि चाराणांचे चवारीच्या गरम भाकरी पण करायला हव्यात."

परमेशने बसल्या जागेवरूनच राजाकडे फुसदा गीट पाहिले आणि मागील दारच्या अंगणातून चार बांगी त्याने तोडून आणली व चूल पेटवली.

"आमच्या राजाची कृपा आहे म्हणून माझे पतीच स्वयंपाकाचं काम सांभाळतात," रत्नाने हसून सांगितले. तिचा नवरा जर स्वयंपाक करणारा असेल तर त्यात राजाची कसली कृपा होती हे काही राजाला समजलं नाही.

शोधवाच वेळाला बांग्याची भाजी व भाकरीचे जेवण तयार झाले. रत्नाने राजाला म्हटले, "चला जेवायला; आमच्या राजाच्या कृपेने पाहुण्याला हातपाय घुवायला पाणी देणेंदेखील आम्हाला शक्य नाही." असं म्हणून पुन्हा ती तोंडभर हसली.

राजा पानावर बसला तेव्हा तिने त्याला भाजी व भाकरी वाढवताना म्हटले, "आमच्या राजाच्या कृपेने हे जेवण मी आपल्याला वाढते आहे."

राजा पोटभर जेवला आणि अंगणाला जाऊन

त्याने हात धुतले, पसत आल्यावर त्याने रत्नाला विचारले, "दर वेळेला पहावं तर तुम्ही आपल्या राजाचं नांव घेता आहात, तुमच्या राजनिष्ठेचं हे जिवंत उदाहरण कौतुकास्पद आहे."

यावर रत्नाला हंभू कोसळले. ती हसत मुरलेली पाहून राजा चकितच झाला. त्याने तिचा प्रश्न केला, "तुम्हाला तुमचा राजा चांगला वाटत नाही का? त्याच्याबद्दल तुमच्या मनात आदर किंवा श्रद्धा नाही का?" त्याचा स्वर जर रागीट वाटला.

रत्नाने उत्तर दिले, "मी काळ सांगते ते इशे देऊन ऐका. आमच्या राजाला आमच्या राज्यात लाखों नागरिक अगदी शाणान्य परिस्थितीत राहात आहेत हे ठाऊकच नाही. त्यांना कवी, भायक व कलावंत यांच्याबेटीज कुर्घांचे दिसत नाहीत. मग पती शिकलेले आहेत. पण काय उपयोग? तापक लोकांसाठी राज्यांत योग्य त्या नोकऱ्या नाहीत. आमच्या लक्षाच्यावेळीं माझ्या आईवडतांनी कुंडा म्हणून पोछी रक्कम दिली होती, त्याच्या व्याजाकच आम्ही कसेबसे भागवतो, मी उगीच परार्थाची चांदोबा

वासधूस करेन, म्हणून माझे पती स्वतःच कारकसरीने स्वयंपाक करतात, ते नोकरी करत नाहीत ही राजाचीच कृपा आहे."

राजा विचारांत पडला, रत्ना पुढे सांगू लागली, "नाराच्या बाजूने वाहणारी नदी पुढे समुद्राला मिळते. पण त्या नदीच्या पाण्याचा जनतेला काय उपयोग होतोय? हे पाणी वापरात आणावं आणि नागरिकांना गरजेपुरतं तरी पाणी मिळाय असें काही आमच्या राजाच्या लक्षांत येत नाही. म्हणूनच मी म्हणतं तसं राजाच्या कृपेने अतिथीला हातपायबोंड घुवायलादेखील पाणी मिळत नाही आम्हाला. त्यासाठीच मी तुम्हाला स्वयंपाकघरांत घेऊन गेले."

तिचं बोलणें राजासक्ष्मपेक्षेक ऐकत होत. जेव्हा ती गप्प झाली, तेव्हा राजानेच विचारले, "ठीक आहे, तुमच्या राजाची आणखी काही कृपा असेल तर तीही सांगून टाक."

रत्नाच्या मनांत आलं की हतर परदेशी प्रचारी आहे; आमच्या राजाबद्दल इतकी उत्सुकता बाटायचं झाला काय कारण? तरादेखील तिने पुढे बोलायला सुरुवात केली, "लोकांच्या विमान राजा आहेत अफ, बल व निश्ठा! पण आमचा राजा काही या गोष्टींबद्दल विचार करत नाही. ते विचारे

संगीत व नृत्यांतच गुंग असतात. म्हणून या महत्वाच्या गोष्टी गोष्टींबद्दल विचार करायला त्यांना पुरेसात होत नसेल. दुरुन आलेल्या परदेशी पाषण्याला मला केवळ भाजीभाकरी एवढंच जेवण देता यलं याचं मला वाईट वाटत, पण माझा नाईलाज आहे हो! माफ करा!"

आजपर्यंत आपल्या झालून किती मोठी चूक होत आली हे राजाला कळून चुकलं. आपण कोण आहोत ते खरं सांगून राजा म्हणाला, "तुम्हा पतीच्या हाताला खरंच सुंदर भव आहे. फार स्वादिष्ट जेवण त्थने मला दिलं! राजवाड्यांतल्या स्वयंपाक्यांना स्वयंपाक शिकवायला हवा त्याने! आता राहिली तुझी सोय! माझ्या राणीची तू मैत्रीण म्हणून राजवाड्यांत राहा आणि आम्हाला अशाच चांगल्या सूचना देत जा. कोणत्याही प्रकारचा संकोच व बाळगता तू राणीता व मला सल्ला देत राहयचं. यापुढे मी माझे विचार सुधारीन आणि प्रजेच्या कल्याणासाठी झटत राहीन, तेव्हा जाता बितंब नको. तुम्ही दोघे उद्यांच राजवाड्याचा या."

बुसत्या दिवशी आपल्या पतीबरोबर राजाच्या अंतःपुरांत शिरलांना रत्ना त्याचशीच बळबळी, "ही सारी राजाची कृपा!"

चांदोबा

53

जून २००३

देवचा प्रश्न

प्रशांतनगर फारच तुमदार गांव आहे. चारी नार्जुनी डोंगर व गांवाबाहेर खलखल करीत वाहणारी एक सुंदर नदी आहे. त्या नदीच्या किनाऱ्यावर एका झोपडीत एक वेदांती मौनयोगी राहात होता. तो फक्त महिन्यांतून एकदा घौणिमिच्या दिवशी भक्तांना दर्शन देई. भक्तांच्या प्रश्नांची उत्तरे देत असे, त्यांच्या शंकांचे समाधान करी आणि बाकीचे दिवस ध्यानांत गुंन असे.

एका घौणिमिला भक्तागांनी त्याचे दर्शन घेतले. त्याचे प्रवचन ऐकले व त्याची अनुमती घेऊन ते तिथून निघून गेले. देव नांवाचा एक माणूस मात्र खाली मान घालून योगीसमोर बसून राहिला. त्याचे वय पन्नासपेक्षा जास्तच असेल. "बोत, कांही विचारायचे आहे का?" योगीने विचारले.

क्षणभर गोंघळून जाऊन देवने योगीला विचारले, "महाराज, गेले कांही दिवस या सृष्टीचा कर्ता भगवान याचा विचार करताना माझ्या

मनामध्ये त-हेत-हेचे प्रश्न येत आहेत. त्यांचे समाधानकारक उत्तर मिळावे म्हणून मी आपल्याकडे आलो आहे."

"अवश्य विचार," योगीने सांगितले.

"महाराज, सर्पजन्म असं मानतात व म्हणतस की जीवसृष्टी या भगवानानेच केली. पंतु उत्तम सृष्टी म्हणणाऱ्या मनुष्यांमध्ये इतके भेदभाव का आहेत? माणसामाणसांमध्ये शत्रुत्व आहे, प्रतिकार आहे, द्वेष आहे, युद्धे होत राहाताना, हत्या होतात, एकमेकांचा विश्वासघात होताताना दिसतो. शेवटी हे सारं कां? कशासाठी होत असतं? सृष्टिकर्ता भगवान हे सर्व निमूटपणे बघत असतो ते कां? त्यानेच निर्माण केलेल्या या सृष्टीची ही दुर्दशा त्याला सुधारता येणार नाही का? या प्रश्नांमुळे मी अतिशय अस्वस्थ झालो आहे." देवने गंभीर स्वराने विचारले.

योगीने त्याला हसतच विचारले, "तुला विस्ती मुलेंनाळें आहेत?"

"चार, महाराज! दोन मुलगे नि दोन मुली." "सर्वांचे पालनपोषण तू मोठशा प्रेमाने केले आहेस ना?"

"होय महाराज, माझ्या मुलांना मी चांगल्या-प्रकारे वाढवले आहे." देवने सांगितले.

"चांगलं केलं आहेस. आता ते सगळेजण कसे आहेत? कुठेकुठे असतात?" योगीने विचारले.

"काव नि कसं सांगूं, महाराज? आम्ही रोधानी व माझ्या आईवडितांनी मोठ्या प्रेमाने आणि अत्यंत लाडांत माझ्या थोरल्या मुबाला वाढवले. पण अतिवाड्यामुळे तो फारसा शिकला नाही. त्याला वाईट संगत लागली. सोळाव्या वर्षीच तो घर सोडून एका चोरांच्या टोळीत सामील झाला. एका सावकाराचा खून करून आता माशा हा मुलगा कुठेतरी पागंदा झालेला आहे." देवने केविलवाण्या सुरांत सांगितले.

"दुसा मुलगा?" योगीने विचारले.

"महाराज, तो चांगला शिकला. त्याला शहरात नोकरीही मिळाली. सुरवातीला दरमहा थोडेथोडे पैसे तो आम्हाला घरी पाठवत होता. पण आम्हाला व सांगितले त्याने एका श्रीमंत घरांतल्या मुलीशी लग्न केले. तेव्हापासून त्याची वृत्ती बदलली. आता वर्षातून एकदा कधीतरी तो आम्हाला भेटायला येतो." देवने मनांतली व्यथा प्रकट केली.

"ठीक आहे, पण तुझ्या मुलीच्याबद्दल तू अजून कांहीच सांगितलं नाहीस!" योगीने विचारले.

"आमच्या थोरल्या मुलीने चांगलं शिक्षण घ्यावं म्हणून आम्ही खूप प्रयत्न केले. पण तिला मुलीं अभ्यासांत गति नव्हती. सतराव्या वर्षी ती एकदम अंगारी पडली. तिला वांचवण्याचा आम्ही खूप प्रयत्न केला, पण यश आले नाही. त्या दुखण्यातच ती बारीली." डोळ्यांतले पाणी पुसत देवने दुःखी स्वराने सांगितले.

चांदोबा

55

जून २००३

घोडा वेळ योगी स्तब्ध राहिला आणि नंतर त्याने देवला विचारलं, "आणि तुम्हा दुसऱ्या मुलीचं काय झालं?"

या प्रश्नावर जरा खुतून जाऊन देवने सांगितलं, "महाराज, केवळ तिच्यामुळे माझी फत्ती व मी जरा आनंदात आहोत. माझी धाकटी मुलगी पण छान रावते. शेंबाराणाजाच्या मुलांना ती संगीत शिकवते, आणि आमची दोघांची देखभाल करते."

हे उत्तर ऐकून योगीने खुशीत मान डोलावली, व देवला म्हटलं, "हे बंधू, तुम्ही चार मुलांना जन्म दिलात. सर्वांचे संगीत सारख्याच प्रेमाने केलेत व त्यांना वाढवलेत, पण ती चौघेजण चार प्रकारची निघाली. यांत तुम्ही जेवढी जबाबदारी आहे, तेवढीच जबाबदारी कोटबावधी माणसं निर्माण करणाऱ्या सृष्टिकर्त्याची आहे."

योगीच्या खुताशाने देवचं काही समाधान झालेलं दिसत नाही, हे पाहून योगी पुढं म्हणाला, "तू प्रथम जी शंका प्रकट केलीस, तिचे सविस्तर उत्तर मी देतो ते ऐक. आगल्या आयुष्यात ज्या

सुखदुःखांतून आपण जातो, जयपरजय होत राहतात, त्याची अनेक कारणे असतात. जेव्हा माणसाला वादही की त्याच्या विजयाचं संपूर्ण श्रेय त्याचं एकट्याचं आहे, तसंच जेव्हा त्याचा पराभव होतो तेव्हा त्या पराजयाचं श्रेयदेखील त्याचंच असायला हवं की नाही? भगवान माणसांमधला भेदकान, द्वेष, असत्या वगून गप्प बसतो असं मानणं हे चूक आहे. माणसांनी केलेल्या प्रत्याहुन्या कर्मांचं फळ तो या जप वा परानयाच्या स्वरूपात आपल्याला फल देतो. कांही कर्मांचं फळ लगेच मिळतं, कांही कर्मांचं फळ भोगायला बराच काळ जावा लागतो. भगवानाची अमाप शक्ती किती खोब आहे ते समजून घेतलं पाहिजे, त्यांत उणीवा काढून भगवानावर दोषारोप करणं हे योग्य नाही."

हे स्पष्टीकरण ऐकून मात्र देवचं समाधान झालं. त्याने मोठ्या भक्तीभावाने योगीच्या पायांना स्पर्श करून प्रणाम केला. योगीनेही त्याला आशिर्वाद दिला व तो आपल्या ध्यानमंदिराकडे निघून गेला.

परोपकार

अल्हापुरांत वीरमल्ल नांवाचा एक चोर राहत होता. घरफोडी करून व चाटसरला तुटून तो आपले पोट भरित होता. पण त्याने आजपर्यंत कधीही एखादे पुण्यकर्म केलेलं नव्हतं.

एका रात्री त्याने एका घरांत चोरी करायची हे ठरवले. तो त्या घराजवळ गेला, तेव्हा घरातले लोक जागे होते. त्यांचे बोलणं बाहेर ऐकायला येत होतं. वीरमल्लने ते ऐकले. एक तरुण आपल्या आईला सांगत होता, "आई, उद्यां मला शेजारच्या गांभी जायचे आहे. म्हणून मला माझ्या बांटाणीचा भात आणि मातीच्या बांटाणीचा, अशा भाताच्या दोन पांटाळ्या करून दे."

आई म्हणाली, "ठीक आहे, बाळा! देईन मी." आणि मायलेक दोघेही झोपी गेले.

हा संवाद ऐकल्यानंतर वीरमल्ल चोरी करणार होता त्याबद्दल विसरून गेला. त्याचे मन या

संवादाभोवती घुटमळत होते. कारण त्याचा अर्थ कांही त्याला फळला नाही. पण तो समजून घेण्याची तीव्र इच्छा त्याच्या मनात निर्माण झाली. म्हणून सकाळ होईपर्यंत तो तिथेच थांबला. पहाटे ही मायलेक जागी झाली. मुलाने आपल्या प्रवासाची तयारी केली आणि आईने दोन गटुळी त्याच्या हातांत दिली.

ती गटुळी घेऊन तो तरुण आईचा निरोप घेऊन निघाला. त्याच्यामागून हा चोर शेजारच्या गांभी जायचे आहे. म्हणून मला माझ्या बांटाणीचा भात आणि मातीच्या बांटाणीचा, अशा भाताच्या दोन पांटाळ्या करून दे."

तरुणाने वीरमल्लला बघितलं, व त्याने जवळची दोन्ही गटुळी उघडली. एक आपल्यासमोर ठेवले आणि दुसरे वीरमल्लच्या पुढ्यांत ठेवले.

Do you want your children to sharpen their faculties by working on puzzles?
Come to Junior Chandamama for loads of puzzles and games.

Junior
CHANDAMAMA

Are you looking out for interesting new stories to be read out to the kiddies?
Pick up a copy of Junior Chandamama, and you'll find them.

Does your child have a taste for colouring and you want to develop the habit?
Junior Chandamama is what you must get for your child.

Special introductory offer to child-subscribers!
Rs. 100 for 12 issues
(instead of Rs. 120)

Offer closes on June 30, 2003.

PAGE AFTER PAGE WILL KINDLE
YOUR CHILD'S IMAGINATION
ISSUE AFTER ISSUE, MONTH AFTER MONTH

SUBSCRIPTION FORM

Please enrol me as a subscriber of Junior Chandamama. I give below the required particulars:

Name : Address :

..... PIN Code :

I am remitting the amount of Rs. 100/- (Discounted rate - till June 30, 2003) for 12 issues by

Money Order/Demand Draft/Cheque No.

त्याचे हे बागणें पाहून वीरमल्ल आश्चर्यचकित झाला. त्या तरुणाला तो मुळीच ओळखत नव्हता, तरीदेखील कांहीएक न विचारता त्या तरुणाने वीरमल्लच्या पुढ्यांत जेवण ठेवून दिले होते. वीरमल्लने आयुष्यांत कधी कुणावर असा उपकार केलेला नव्हता. म्हणून त्याला ही गोष्ट फारच विचित्र वाटली.

वीरमल्लने त्या तरुणाला विचारलं, "अरे भोजनसाहेब, माझी एक शंका आहे. ती तू दर केलीस तरच मी तुम्हिले हे जेवण जेवू शकेन."

"विचारा!" त्या तरुणाने उत्तर दिलं.

"माझा आहे चोरीचा धंदा! कात रात्री मी तुमच्या घरांतच चोरी करायला आलो होतो. तू तुझ्या आईला रात्री जे सांगितलंस ते मी ऐकलं. पण त्याचा अर्थ समजावून घेण्यासाठी मी तुझ्यामागोमाग इशपर्यंत आलो आहे." चोराने सांगितलं.

हे ऐकून तो तरुण हसतच म्हणाला, "हे पहा, मी जे जेवण जेवणार आहे, तो आहे या मातीच्या वांटणीचा भात. आणि हा तुला जो

हेतो आहे, तो आहे माझ्या वांट्याचा भात!"

"मला कांही हे तुझं गूढ बोलणं समजत नाही ना! तू जे जेवणार आहेस ते तुझ्या वांटणीचं आहे. पण मी जे खाईन ते तुझ्या वांट्याचं कसं होईल?" वीरमल्लने विचारले.

"मी जे कांही खातो, ते सर्व पचून जाऊन मातीत मिळतं. पण मी जे जेवण तुला दिलंय, ते पुण्यकार्याच्या रुपांत नेहमीच माझ्या पदरांत शिल्पक राहतं. तू जेव्या करून पोट भरतोस ना, ते सारं खर्च होऊन जातं. पण तू दुसऱ्यांसाठी काय करतोस? स्वतःसाठी तू काय राखून ठेवतं आहेस? निदान आता तरी प्रोपकार करायला सुरुवात कर." तरुणाने त्याला समजावून सांगितले.

हे ऐकून वीरमल्लचे डोळे उघडले. त्याने चोरीचा धंदा सोडून दिला. त्या दिवसापासून तो मेहनत करून आपले पोट भरणे लागला. त्याखेरीज आपल्या कष्टाच्या कमाईतून इतरांना थोडीफार मदतही करणे लागला. अशा रितीने तो आनंदाने प्रोपकारी जीवन जगायला शिकला.

